

Trivia & Varia

- **Koncert** (iz italijanske reči *concerto* [končerto], prvi put upotrebljene u 16. veku, verovatno prema spoju latinskih reči *conserere* - vezati i *certamen* - nadmetanje, borba) je muzička kompozicija koja današnje značenje dobija u baroku. Uobičajeno je pisan za jedan instrument i orkestar (ili grupu instrumenata). Ređe su pisani za dva instrumenta, a u baroku je bila popularna vrsta **concerto grosso** (veliki koncert) za 3 do 6 solističkih instrumenata (*concertino*) i ansambl (*ripieno*). Osnova je kontrast (nadmetanje) između jednog ili više solista i ostatka orkestra. Uobičajeno pri kraju prvog stava solist izvodi kadencu. Obično imaju tri stava (brzi - lagani - brzi), retko četiri (brzi - lagani - umereni - brzi), od kojih su prvi, a često i poslednji, pisani u takozvanoj "sonatnoj formi".
- **Sonatna forma**, sonatni oblik, ili *sonata-allegro* je struktura najčešće prvog brzog stava nekog višestavačnog dela (sonate, simfonije) koja se formirala u klasicizmu u 18. veku. Struktura "formalnog modela" se sastoji od ekspozicije, razvoja i reprize. Ekspozicija uvodi jednu ili dve teme stava, obično u kontrastnom stilu, a zaključuje se završnom temom. U razvoju se teme razrađuju, a u reprizi se ponavljaju izmenjene teme iz ekspozicije.
- **Svita** (francuski *suite* - niz) je instrumentalna kompozicija koja je sastavljena od niza stavova (najmanje tri, obično 7-8, ali i više), koji nisu čvrsto vezani kao kod sonate ili koncerta. Potiče iz renesanse, a procvat je doživela u baroku, kad je bila sastavljena najčešće od plesova, kontrastno poređanih. Značajniji kompozitori su Ramo, Bah, Hendl i Telemann. U romantizmu se svite pišu kao samostalna dela ili uz scensku muziku. Neke od poznatijih su "San letnje noći" Mendelsona, "Šeherezada" Rimski-Korsakova, "Karmen" i "Arležanka" Bizeta, svite iz baleta "Krcko oraščić", "Uspavana lepotica" i "Labudovo jezero" Čajkovskog, "Bergamaska svita" (*Suite bergamasque* [bergamaska je ples iz Bergama]) Debisija i mnoge druge.
- **Bajän** (ru. *баян*) je vrsta harmonike dugmetare. Razvijena je u Rusiji početkom 20. veka. Od standardne (zapadne) varijante razlikuje se donekle u konstrukciji i rasporedu dirki.
- **Gulag** je skraćena od ruskog naziva *Главное управление (исправительно-трудовых) лагерей* - Glavna uprava (popravno-radnih) logora. To je bio sistem kaznenih i radnih logora SSSR-a, prvenstveno za političke zatvorenike. Radne logore formirao je Lenjin, ali su vrhunac dostigli pod Staljinom, ~1930. do ~1955. godine. Za to vreme u njima je likvidirano više miliona ljudi, a procenjuje se da ih je bilo zatvoreno oko 18 miliona. Aleksandar Solženjicin je u logoru proveo osam godina i te strahote opisao je u svom delu "Arhipelag Gulag" iz 1973. godine. [U ruskom se izvorno skraćena piše *ГУЛАГ* ili *ГУЛаг*, u srpskom je uobičajeno Gulag jer spada u grupu verbalizovanih verzalnih skraćena.]

Izvori:

- accordeonworld.weebly.com
- de.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- esu.com.ua
- imslp.org
- ru.wikipedia.org
- uk.wikipedia.org
- www.allmusic.com
- www.enciklopedija.hr
- www.kennedy-center.org

♦ **Zahvala umetnicima: aplauz i ovacije:** po muzičkom bontonu, **aplauz između stavova koncerta ili simfonije smatra se ometanjem** (umetnika u koncentraciji i slušalaca u praćenju radnje) i **po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Po završetku dela, sačekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što počnete aplaudirati. Ako vam se izvođenje naročito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobičajene su: ženama **bravá!**, muškarcima **bravó!** i skupno **bravii!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti *bis*, ali to možete i tražiti uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknuti ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

(zamišljen kao dodatak službenom programu)

PREMIJERNI KONCERT PETAK, 7. DECEMBRA 2018. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Svilen Simeonov

Solisti: Stevan Spalević, klavir

Nikola Peković, harmonika

Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Johanes Brams **Koncert za klavir i orkestar br. 2 u B-duru op. 83**

1. *Allegro non troppo*
2. *Allegro appassionato*
3. *Andante*
4. *Allegretto grazioso*

Viktor Vlasov **Svita "Pet pogleda na zemlju Gulag"**

- (orkestracija: Predrag Radisavljević)
1. *Зона* [Zona]
 2. *Пишуй етан* [Pešačka etapa]
 3. *Блатни* [Kriminalci]
 4. *Лисоповал* [Seča drva]
 5. *Пахан и шістка* [Gospodar i sluga]

Ovaj vodič u elektronskom obliku, glosar, podatke o autoru, kao i druge zanimljivosti možete pogledati na stranici <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili, ako vam je lakše, na *Google*-u potražiti tu stranicu kao "**rat protiv slova a**".

O izvođačima

Svilen Simeonov je bugarski dirigent i klarinetist. Rođen je 1962. godine u Šumenu - detaljniju biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Stevan Spalević (09.07.1983. Niš), klavir - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Nikola Peković (23.12.1991. Kraljevo), harmonika - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra:

Prve violine Stanislava Alađozovski koncertmajstor Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora Jasna Mijović Katarina Pešić Jelena Gušić Slobodan Jevtić Bojana Đolović	Viole Vladan Veljković principal Saška Stojanov Krstić zamenik principala Zlata Filipović Irena Veljković Suzana Savić	Flaute Tatjana Veličković Minčić principal Oboe Vladimir Vezenković principal Marjan Radevski Klarineti Saša Minčić principal Aleksandar Mitić Fagoti Đorđi Alađozovski principal	Horne Danilo Filipović principal Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović Trube Darko Dimitrijević principal Aleksandar Milenković Tromboni Nenad Vuksanović principal Bojan Vidanović
---	--	--	--

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

Johanes Brams (Johannes Brahms; Hamburg, 07.05.1833 - Beč, 03.04.1897.) bio je nemački kompozitor, pijanist i dirigent iz perioda romantizma. Veći deo profesionalnog života proveo je u Beču, gde je bio lider muzičke scene, a slovi za jednog od značajnijih kompozitora druge polovine 19. veka. Oko 120 njegovih opusa obuhvata orkestarska dela (među kojima su 4 simfonije), 4 koncerta, kamerna dela, kompozicije za klavir, vokalne kompozicije (horovi i više od 200 solo pesama u 36 opusa) te razne aranžmane i transkripcije.

• Koncert za klavir i orkestar br. 2 u B-duru op. 83

Brams je koncert završio 1881. godine i bio je solist na klaviru na premijeri 09.11. iste godine u Budimpešti. Koncert je posvetio svom učitelju Eduardu Marksenu (Eduard Marxen; 1806-1887). Brams na nekoliko mesta narušava proceduru klasičnog koncerta.

1. *Allegro non troppo*. Neobičnost se javlja već na početku prvog stava: umesto orkestra, dve teme uvode horna i klavir, a nakon kratke orkestarske deonice sledi solistička kadenca, koja je uobičajeno pri kraju stava. Stav je inače napisan u sonatnoj formi, s ekspozicijom, razvojem i reprizom, iako repriza strukturalno deluje nezavisno - motivi s početka su drugačije raspoređeni, omogućavajući varijacije i virtuoznost.

2. *Allegro appassionato*. Sledeća neobičnost ovog koncerta je da je iza prvog stava ubačen *scherzo*. I ovaj stav je u sonatnoj formi, ali je u razvoj ubačena ternarna forma. Klavir s orkestrom uvodi burnu

prvu temu u ritmu valcera, a nešto kasnije violine uvode drugu temu, nežnu i tihu. Teme se razvijaju do centralne epizode u ternarnoj formi, koju započinje orkestar. Za njim sledi tiha deonica, a onda se u reprizi klavir i orkestar udružuju.

3. *Andante*. Još su dve neobičnosti u trećem stavu. Jedna je što se u sporom stavu koristi glavni tonalitet dela (uobičajeno je da se menja). Druga neobičnost je neuobičajeno korišćenje solo čela u klavirskom koncertu. U ternarnoj formi, solo čelo setnom temom otvara stav. Klavir nastupa tek posle tri minuta drugom, još setnijom temom, koju zatim preuzimaju klarineti. U završnici stava opet čelo preuzima glavnu ulogu, mada i klavir na samom kraju uspe da se ugura.

4. *Allegretto grazioso*. Četvrti stav je rondo, brz i živahan. Klavir i orkestar naizmenično uvode teme i razrađuju ih u pet sekcija. U prvoj sekciji su dve teme, u drugoj još tri. Treća sekcija je repriza prve sekcije, a četvrta repriza treće, ali s izmenjenim redosledom tema. Peta sekcija, koda, bazirana je na prvoj temi koja se dalje razvija.

Uobičajeno trajanje koncerta je oko 50 minuta (Claudio Arrau, *Koninklijk Concertgebouworkest*, dir. Paul Kletzki iz 1959. godine: 19:13 + 09:19 + 12:50 + 09:53).

Viktor Petrovič Vlasov (Виктор/Виктор Петрович Власов; Šilka, 07.11.1936.) je sovjetski i ukrajinski bajanist i kompozitor savremene muzike. Ljubav prema muzici nasledio je od svojih roditelja, koji su se iz Ukrajine zbog očeve vojne službe preselili u Šilku (Шилка) u Čitinskoj oblasti na jugoistoku Rusije. Porodica se za vreme Drugog svetskog rata seli u Mongoliju. Tamo je Viktor od 1948. na sluh počeo da svira bajan, a sam je učio note jer nije bilo muzičke škole. Porodica se 1953. godine seli u Bolgorod - Dnjestovsk (Odeska oblast), gde Viktor 1955. završava bajan u muzičkoj školi, a zatim i Lavovski konzervatorij 1963. godine u klasi profesora M. D. Oberjuhtina (Михайло Дмитрович Оберюхтин) i za to vreme radio je u Odeskoj oblasnoj filharmoniji kao solist na bajanu. Po završetku studija radio je kao predavač bajana u Odeskoj muzičkoj školi a zatim na Odeskoj muzičkoj akademiji, u rangu od starijeg predavača do profesora. Vlasov je napisao dve opere i preko 200 kompozicija za bajan i druge instrumente, muziku za simfonijski orkestar, džez-ansambl, kao i muziku za film.

• Svita "Pet pogleda na zemlju Gulag"

Vlasov je 1991. napisao svitu u pet stavova "Nakon čitanja dela Solženjicina. Pet pogleda na zemlju Gulag" (uk. *По прочитанні опусів Солженіцина. П'ять поглядів на країну ГУЛАГ*, ru. *По прочтении опусов Солженицына. Пять взглядов на страну ГУЛАГ*). Naslov se u nekim prevodima javlja i u obliku "Pet pogleda na Arhipelag Gulag". Kroz pet stavova, Vlasov nam preko bajana filmski dočarava logor, hod zatvorenika i druge zvuke i utiske iz logora...

#	Ukrajinski	Ruski	Prevod	Opis
1.	<i>Зона</i>	<i>Зона</i>	Zona	Zona logora u sibirskoj zimi, vetar fijuče kroz bodljikavu žicu, senke se pomalaju ispod škiljavog svetla...
2.	<i>Піший етап</i>	Пеший этап	Pešačka etapa	Zatvorenici su između logora prebacivani vozovima ili brodom, a najčešće pešice. Ovaj stav opisuje jedan takav marš, koji je u partituri označen kao posmrtni (it. <i>Marcia funebre</i>).
3.	<i>Блатні</i>	<i>Блатные</i>	Kriminalci	Kriminalci su viša klasa u hijerarhiji zatvorenika. U logorima su namerno mešani s političkim zatvorenicima, za izazivanje nelagode i međusobne netrpeljivosti.
4.	<i>Лісоповал</i>	<i>Лесоповал</i>	Seča drva	Jedan od radnih zadataka u logoru je seča drva u šumi. Iako težak, logoraši su pri njemu imali "slobodu" - nisu imali kamo pobeći pa čuvari najčešće nisu bili uz njih.
5.	<i>Пахан і шістка</i>	<i>Пахан и Шестёрка</i>	Gospodar i sluga	U logorskoj hijerarhiji, sluga ("šestjorka") mora bespogovorno obaviti bilo koji zadatak (pa i zločin) koji mu naredi gospodar ("pahan").

Trajanje svite je oko 18 minuta (Vladimir Murza, solo bajan, 2006).

(O Predragu Radisavljeviću i njegovoj orkestraciji nemam podatke.)